

HAZİRAN 2019'DA 557 MİLYON DOLARLIK DOĞRUDAN YATIRIM KATAR'DAN GELDİ

ÖZET

Uluslararası Para Fonunun (IMF) üye ülkelerine yol gösterici olarak hazırladığı “Ödemeler Dengesi ve Uluslararası Yatırım Pozisyonu El Kitabı” temel alınarak hazırlanan Ödemeler Dengesi İstatistikleri her ay düzenli olarak ve iki önceki aya referans vererek Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) tarafından yayımlanmaktadır. **Türkiye’ye Gelen ve Türkiye’den Giden Doğrudan Yatırımlardaki Gelişmeler** bülteni ise ödemeler dengesi istatistikleri baz alınarak hazırlanmaktadır. Haziran 2019 itibarıyla;

- Aylık verilere göre, doğrudan yatırımların net değeri giriş yönünde olmuştur. Bir önceki yılın aynı ayına göre net doğrudan yatırımlar 471 milyon dolar azalmış ve 581 milyon dolarlık giriş gerçekleşmiştir.
- 12-aylık kümülatif verilere göre Türkiye’den giden yatırımlar bir önceki yılın aynı dönemine göre %2,4 artmış ve Türkiye’ye gelen yatırımlar ise %6,3 oranında artmıştır. Gelen yatırımlardaki artışın giden yatırımlardakinden fazla olması, ODI/FDI^{1,2,3} oranının azalmasını sağlamıştır. Haziran 2019 verileri Mayıs 2019 verileriyle karşılaştırıldığında ise bunun aksi yönde bir hareket olduğu görülmektedir. Giden yatırımlarda artış gerçekleşirken gelen yatırımlarda düşüş gerçekleştiği için ODI/FDI oranı 1,6 yüzde puan artmıştır.
- Haziran 2019’da Türkiye’den giden yatırımların “finans ve sigorta faaliyetleri” sektöründe yoğunlaştığı görülmektedir. Yurt içindeki yerleşiklerin yurt dışında yaptıkları 414 milyon dolarlık toplam sermaye yatırımlarının 94 milyon doları bu sektörde gerçekleşmiştir. Söz konusu yatırımların %85’i Avrupa ülkelerine gitmiştir. Avrupa’da ise 214 milyon dolarlık yatırım ile Hollanda’nın öne çıktığı görülmektedir. Ocak-Mayıs 2019 kümülatif verilerine göre de Hollanda, %48,4’lük payı ile ilk sıradadır.
- Haziran 2019’da Türkiye’ye gelen sermaye yatırımlarının %66,3’ü “finans ve sigorta faaliyetleri” sektöründe gerçekleşmiştir. Yurt dışındaki yerleşiklerin Türkiye’ye yaptıkları 697 milyon dolarlık sermaye yatırımının %84’ü Asya ülkelerinden gelmiştir. Katar, gelen yatırımlarda öne çıkan ülkedir. Ocak-Haziran 2019 kümülatif verilerine göre ise Katar ve İngiltere’nin sırasıyla ilk ikide yer aldığı

¹ ODI: Outward foreign direct investment. İlgili veri için Ödemeler Dengesi Bilançosu > Finans Hesabı > Doğrudan Yatırımlar > Net Varlık Edinimi alt kalemi kullanılmıştır.

² FDI: Inward foreign direct investment. İlgili veri için Ödemeler Dengesi Bilançosu > Finans Hesabı > Doğrudan Yatırımlar > Net Yükümlülük Oluşumu alt kalemi kullanılmıştır.

³ ODI ve FDI toplamı, Ödemeler Dengesi Bilançosu “Doğrudan Yatırımlar” hesabının net değerini vermektedir.

TCMB’nin doğrudan yatırımlar için kullandığı tanım şöyledir: Bir ekonomide yerleşik bir kuruluşun bir başka ekonomide yerleşik bir şirkette uzun vadeli ve kalıcı yatırım yapmak, yönetiminde söz sahibi olmak amacıyla, şirket hisselerinin %10’unu aşan miktarda yaptığı yatırımlardır. ODI olarak isimlendirdiğimiz net varlık edinimi kalemi “sermaye” ve “diğer sermaye” alt kalemlerinden oluşmaktadır. FDI olarak isimlendirdiğimiz net yükümlülük oluşumu kalemi ise “sermaye”, “diğer sermaye” ve “gayrimenkul” alt kalemlerinden oluşmaktadır.

görülmektedir. Veriler, bu beş aylık dönemde, değişen miktarlarda olmakla birlikte İngiltere'den gelen yatırımların düzenli olduğunu, Katar'dan gelen yatırımların ise Haziran 2019'da yoğunlaştığını göstermektedir.

ODI/FDI ORANI NE İFADE EDİYOR?

Yurt dışına giden (ODI) ve yurt içine gelen (FDI) doğrudan yatırımların nasıl seyrettiğini, ODI/FDI oranı üzerinden izlemek mümkün. Bu oran basit bir bölme işlemi ile elde edilse de, aslında Türkiye'nin yatırım ortamına ilişkin bir gösterge olarak alınmalıdır. Yatırımcıların kararları, iç pazarın cazibesi, hukuki düzenlemeler, işgücü maliyetleri, vergi yükleri, işgücünün sahip olduğu beceri seti ve siyasi – ekonomik istikrar gibi pek çok unsurdan etkilenmektedir. Örneğin işgücü maliyetlerinin yüksek olması ve nitelikli işgücü bulmakta karşılaşılan zorluklar yatırımcıların üretim tesislerini daha düşük maliyetle ve daha katma değerli üretim yapabilecekleri yerlere taşımalarına neden olabilir. Buna karşın işveren maliyetlerinin düşürülmesi, mesleki eğitimde kalitenin artırılması veya mevzuattan kaynaklı sorunların ortadan kaldırılmasına yönelik çabalar, yalnızca yurt içinde yerleşik kişilerin mevcut işlerini korumalarını ve yeni yatırımlara yönelebilmelerini değil, aynı zamanda yabancıların da yatırımları için Türkiye'yi tercih etmelerini sağlayabilir.

Bunların yanı sıra derecelendirme kuruluşlarının ülkelere ve o ülkedeki finansal kuruluşlara verdiği notlar da yurt dışındaki yatırımcıların bir ülkeye yapacakları yatırımlara ilişkin kararlarını etkileyen önemli göstergeler olarak ele alınmalıdır. Yapılan çalışmalar, kredi notlarının ülkelerin izlediği maliye ve para politikalarındaki değişiklikleri, makroekonomik göstergeleri ve ülke içindeki siyasi konjonktürü de dikkate alarak belirlendiğini göstermektedir. Bu çerçevede, ekonomik ve siyasi istikrara ilişkin algının yabancı yatırımcıları doğrudan etkilediği görülmektedir. İstanbul'daki büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerinin tekrar edilmesi, ilk kez normal şartlar altında bir TCMB başkanının siyasi otorite tarafından görevden alınması ve S-400 füzelerinin alımına ilişkin kararın yol açtığı siyasi belirsizlik ortamı, uluslararası kredi derecelendirme kuruluşlarının Türkiye'nin kredi notunu negatif yönlü güncellemesine neden olmuştur. Moody's, Haziran 2019'da Türkiye'nin Ba3 olan kredi notunu B1'e düşürmüş, görünümün "negatif" olarak korunduğunu belirtmiştir. Fitch ise Temmuz 2019'da, Türkiye'nin kredi notunu BB seviyesinde BB- seviyesine düşürürken, görünümü de "negatif" olarak revize etmiştir. Moody's, seçim tekrarının belirsizlik yarattığı ve ödemeler dengesi krizinin artmaya devam etmesi gerekçesiyle revizyona gittiğini açıklarken, Fitch'in gerekçesi TCMB başkanının görevden alınması, bu durumun ise kurumsal bağımsızlık ile ekonomi politikalarındaki tutarlılık ve kredibilitede bozulmaya neden olmasıdır. Fitch, bunlara ilave olarak Türkiye'nin S-400 füzelerinin alımı nedeniyle ABD yaptırımları ile karşı karşıya kalma riskinin de hala yüksek olduğunu (bunun ekonomik etkisinin minimal boyutta kalacağı beklentisinde olmakla birlikte yaptırımların algıyı olumsuz yönde etkileyeceğini düşündüğü için) not kararını belirleyen nedenler arasında saymıştır. Bu gelişmeler belirsizliği artırarak, Türkiye'nin ihtiyaç duyduğu yabancı yatırımlar için elverişli olmayan bir ortam yaratmaktadır. Bu çerçeveden bakıldığında, Haziran ve Temmuz aylarındaki gelişmelerin etkisiyle önümüzdeki

aylarda izleyeceğimiz FDI verilerinde aşağı yönlü bir hareket gözlemlemek söz konusu olabilir. Nitekim Haziran 2019'da giden yatırımlar artarken, gelen yatırımlar azalmış, bunun da etkisiyle ODI/FDI oranında artış yaşanmıştır.

Sürdürülebilir büyümeyi destekleyecek, ekonomideki güven ortamını iyileştirecek ve banka bilançolarını yeniden güçlendirecek sağlam bir politika setinin uygulamaya konması, hukuk sisteminde normalleşmenin sağlanması hem Türkiye'nin kredi notlarının yükselmesi hem de yabancı yatırımcının Türkiye'ye olan ilgisinin yeniden artması için önemli olacaktır.

ODI/FDI ORANI UZUN DÖNEMLİ ORTALAMASININ ÜZERİNDE

ODI/FDI oranındaki yükseliş, yerleşiklerin yurt dışına yönelişinin, yabancıların yurt içine yönelişinden daha hızlı arttığını göstermektedir. Türkiye'de ODI/FDI oranının genel eğilimi 2002 yılından itibaren incelendiğinde yukarı yönlüdür. Ancak söz konusu orana dönemler itibarıyla bakıldığında, orandaki yukarı yönlü hareketin 2008'den sonraki yükselişten kaynaklandığı anlaşılmaktadır. 2002 – 2007 döneminde azalan trend, 2008'den itibaren yön değiştirmiştir.

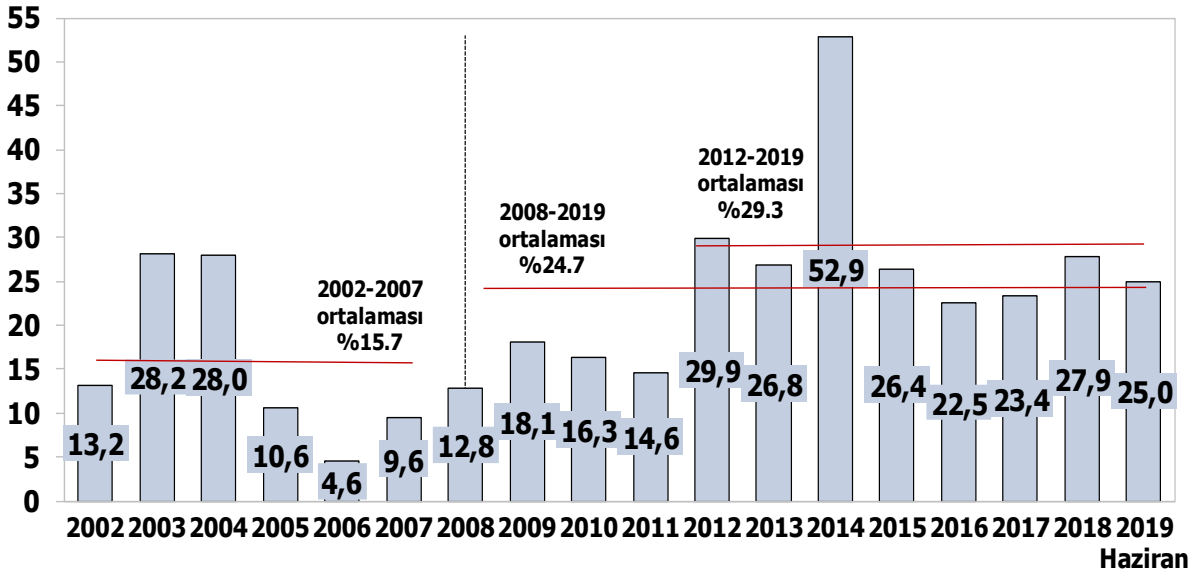
ODI/FDI oranı Haziran 2019'da %25 seviyesinde gerçekleşti.

2000'li yıllara kadar son derece düşük düzeyde ve neredeyse yatay bir seyir izleyen yurt içine yönelik doğrudan yatırımlar, 2003 yılından sonra canlanmış ve dalgalı bir seyir izlemeye başlamıştır. Haziran 2019⁴ itibarıyla, yabancıların yurt içine yönelik doğrudan yatırımı yaklaşık 12,4 milyar ABD doları seviyesinde gerçekleşmiştir. Türkiye'den giden doğrudan yatırımlar ise daha yeni bir olgu olarak, 2002 yılından itibaren hızla yükselmiş ve Haziran 2019 itibarıyla 3,1 milyar ABD doları seviyesine ulaşmıştır.

Doğrudan yatırımların yurt içi hâsılaya (GSYİH) oranına 2008-2018 dönemi itibarıyla bakıldığında, FDI/GSYİH oranının %2,6'dan %1,7'ye düştüğü, ODI/GSYİH oranının ise %0,3'ten %0,5'e yükseldiği görülmektedir.

Şekil 1, Türkiye'nin giden yatırımlarının gelen yatırımlara oranının uzun dönem ortalamasının üzerinde olduğunu göstermektedir. 2002-2019 döneminde ortalama %21,7 olan ODI/FDI oranı, Mayıs 2019'daki %23,4 seviyesinden yükselerek, Haziran 2019 itibarıyla %25 seviyesinde gerçekleşmiştir. Haziran 2019'da ODI artarken, FDI düzey olarak azalmıştır. Bir önceki aya kıyasla ODI düzeyinde gözlenen artış, ODI/FDI oranında Mayıs 2019'a kıyasla 1,6 yüzde puanlık artışı beraberinde getirmiştir. Geçen yılın aynı dönemine (Haziran 2018'e) göre ise söz konusu oranda 1 puanlık bir düşüş olduğu görülmüştür.

⁴ Haziran 2019 itibarıyla yıllıklandırılmış veri

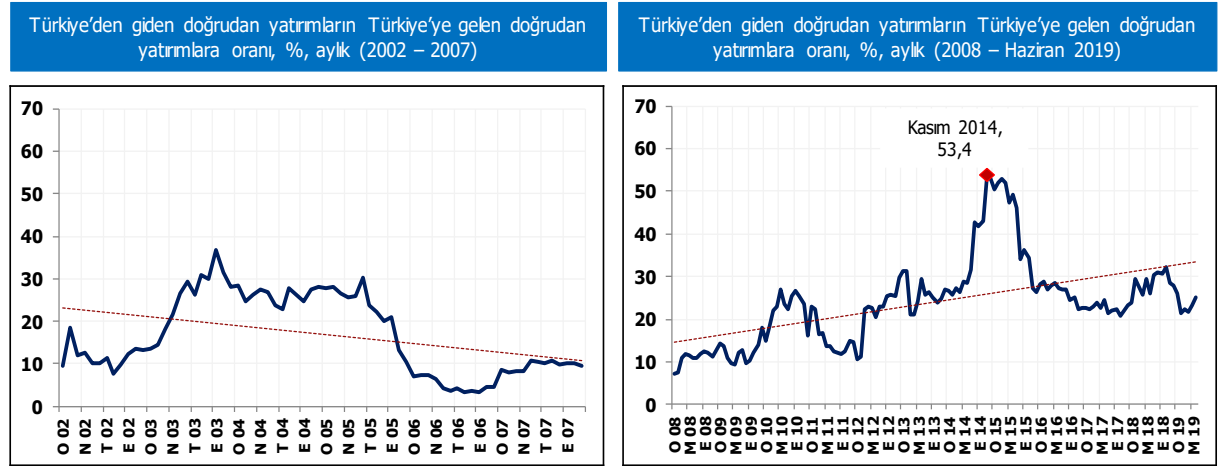
Şekil 1: Türkiye'den giden ve Türkiye'ye gelen yatırımların oranı, %, yıllık (2002-2019*)

Kaynak: TCMB, Ödemeler Dengesi İstatistikleri *Haziran 2019 itibarıyla yıllıklandırılmış veri

ODI/FDI oranı alt dönemler itibarıyla incelendiğinde, 2002-2007 dönemindeki azalan trendin, 2008-2019 döneminde yön değiştirerek artışa geçtiği dikkat çekmektedir. Söz konusu oranın bu dönemlerdeki ortalamasına bakıldığında 2002-2007 döneminde gerçekleşen %15,7'lik seviyenin, 2008-2019 döneminde %24,7'ye, 2012-2019 döneminde ise %29,3'e yükseldiği görülmektedir.

Son yıllarda ODI/FDI oranında gerçekleşen bu yükseliş, bir yandan Türkiye'nin doğrudan yatırımlar için cazibesini kaybetmeye başladığını gösterirken, bir yandan da yurt içindeki yerleşiklerin yurt dışındaki fırsatları daha yakından takip etmeye başladığına işaret etmektedir. Yakın dönem (2012-2019) ortalamasının uzun dönem (2002-2019) ortalamasının 7,6 yüzde puan üzerinde olması, bu göstergiyi dikkatle izlemeye devam etmemiz gerektiğini de ortaya koymaktadır. (Şekil 1 ve Şekil 2)

Şekil 2: Türkiye'den giden ve Türkiye'ye gelen yatırımların oranı, %, (12-aylık kümülatif verilere göre)

Kaynak: TCMB, Ödemeler Dengesi İstatistikleri

Not: Kırmızı çizgiler trendi göstermektedir.

Veriler aylık frekansta incelendiğinde ise esas yükselişin 2014 yılı ikinci yarısında olduğu görülmektedir. Kasım 2014'te %53,4'e ulaşarak zirve yapan ODI/FDI oranında izleyen aylarda düşüş gözlenmiştir. Kasım 2014'ten sonra FDI'nın düzey olarak artmaya devam etmesine karşın ODI'da düşüş yaşanması, 2015 yılında oranın hızlı bir şekilde düşmesine neden olmuştur.

Tablo 1: ODI ve FDI düzeyi, milyon ABD Doları

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019*
ODI	143	480	780	1.064	924	2.106	2.549	1.553	1.482	2.370	4.106	3.636	7.050	5.096	3.138	2.701	3.637	3.099
FDI	1.082	1.702	2.785	10.031	20.185	22.047	19.851	8.585	9.099	16.182	13.744	13.563	13.337	19.274	13.950	11.546	13.044	12.385
	13,2%	28,2%	28,0%	10,6%	4,6%	9,6%	12,8%	18,1%	16,3%	14,6%	29,9%	26,8%	52,9%	26,4%	22,5%	23,4%	27,9%	25,0%

Kaynak: TCMB, Ödemeler Dengesi İstatistikleri

*Haziran 2019 itibarıyla yıllıklandırılmış veri

Doğrudan yatırımların ülkelere göre dağılımı

2002-2019 dönemini kapsayan kümülatif verilere göre **giden doğrudan yatırımların ülkelere göre dağılımı**na bakıldığında Hollanda, Azerbaycan ve ABD'nin öne çıktığı görülmektedir. Bu dönemde yurt içindeki yerleşiklerin yurt dışında yaptıkları yaklaşık 45,9 milyar dolarlık doğrudan yatırımın %29,5'i Hollanda'ya, %14,3'ü Azerbaycan'a ve %13'ü de ABD'ye gitmiştir. 2019 Ocak-Haziran dönemi için veriler incelendiğinde, 2018 yılının aynı dönemine göre yatırımların ülkelere dağılımı bağlamında ilk beş ülkede değişiklik olmadığı görülmektedir. 2019 Ocak-Haziran döneminde giden yatırımlar geçen yılın aynı dönemine göre 373 milyon dolar azalmış ve 2 milyar dolar düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu dönemde yurt dışında yapılan doğrudan yatırımların ülkelere dağılımına bakıldığında Hollanda, ABD, Almanya ve İsviçre yatırımların öncelikli destinasyonları arasında yer almıştır. 2019 Ocak-Haziran dönemindeki 2 milyar dolarlık yatırımın %48,4'ü Hollanda'ya, %13'ü ABD'ye, %8,6'sı Almanya'ya ve %6,6'sı İsviçre'ye gitmiştir.

2018 Ocak-Haziran döneminde ise yatırımların sırasıyla Hollanda (%53,9), ABD (%20,1) ve İngiltere'ye (%6,3) gittiği görülmektedir. Tablo 2.

Tablo 2: Yurt içinde yerleşik kişilerin yurt dışındaki doğrudan yatırımlarının ülkelere göre dağılımı, %

	2002-2019* kümülatif		2019 Ocak-Haziran		2018 Ocak-Haziran	
1	Hollanda	29,5%	Hollanda	48,4%	Hollanda	53,9%
2	Azerbaycan	14,3%	ABD	13,0%	ABD	20,1%
3	ABD	13,0%	Almanya	8,6%	İngiltere	6,3%
4	İngiltere	6,0%	İsviçre	6,6%	Almanya	3,2%
5	Almanya	5,7%	İngiltere	5,8%	İsviçre	1,4%
6	Malta	2,9%	Azerbaycan	2,8%	Azerbaycan	1,4%
7	Lüksemburg	2,7%	Finlandiya	2,4%	Malta	1,4%
8	İsviçre	2,2%	İtalya	2,2%	İspanya	0,8%
9	Rusya	2,0%	Birleşik Arap Emirlikleri	1,2%	Gürcistan	0,8%
10	İrlanda	1,6%	Malta	0,8%	Yunanistan	0,7%
11	Kazakistan	1,2%	Avusturya	0,6%	Karadağ	0,6%
12	Avusturya	1,1%	Romanya	0,6%	Lüksemburg	0,6%
13	İtalya	1,0%	Kazakistan	0,6%	Fas	0,6%
14	Irak	1,0%	İspanya	0,5%	Çin	0,6%
15	Birleşik Arap Emirlikleri	0,9%	Hindistan	0,4%	Rusya	0,4%
	Giden doğrudan yatırım toplamı, milyon \$	45.887	Giden doğrudan yatırım toplamı, milyon \$	1.975	Giden doğrudan yatırım toplamı, milyon \$	2.348

Kaynak: TCMB, Ödemeler Dengesi İstatistikleri *Haziran 2019 itibarıyla

Not: 1)Gölgeli satırlar her üç dönemde de ilk on beşte yer alan ülkeleri temsil etmektedir. 2) Tabloda yer alan yatırımlar ODI olarak tanımlanan değeri ifade etmemektedir. ODI, *Sermaye (Yatırımlar ve (eksi) Tasfiye)* ve *Net Diğer Sermaye* alt kalemlerinden oluşmaktadır. Burada, TCMB tarafından açıklanan verilerin bu şekilde olması nedeniyle Sermaye kaleminin altındaki Yatırımların bölgesel dağılımına yer verilmektedir.

2002-2019 dönemini kapsayan kümülatif verilere göre **gelen doğrudan yatırımların ülkelere göre dağılımı**na bakıldığında Hollanda, ABD, İngiltere, Avusturya ve Almanya'nın öne çıktığı görülmektedir. Bu dönemde yurt dışındaki yerleşiklerin yurt içine yaptıkları yaklaşık 157,9 milyar dolarlık doğrudan yatırımın %15,8'i Hollanda'dan, %7,6'sı ABD'den, %6,9'u İngiltere'den, %6,7'si Avusturya'dan ve %6,2'si Almanya'dan gelmiştir. 2019 Ocak-Haziran dönemi için veriler incelendiğinde, 2018 yılının aynı dönemine göre ilk üç ülkede farklılaşma olduğu görülmektedir. 2019 Ocak-Haziran dönemi verilerine göre gelen yatırımlar yaklaşık geçen yılın aynı dönemine göre 188 milyon dolar artmış ve 3,1 milyar dolar düzeyinde gerçekleşmiştir. 3,1 milyar dolarlık yatırımın %19,4'ü Katar'dan, %18,7'si İngiltere'den ve %17,5'i Azerbaycan'dan gelmiştir. 2018 Ocak-Haziran döneminde ise yatırımların sırasıyla İtalya (%15,2), Avusturya (%10,8) ve Hollanda'dan (%8,3) geldiği görülmektedir.

Bunun yanı sıra 2018 yılına kıyasla 2019 yılında ilk üçte yer alan ülkelerin gelen toplam yatırımlar içindeki payının %34,3'ten %55,6'ya yükseldiği de dikkat çekmektedir. Tablo 3.

Tablo 3: Yurt dışında yerleşik kişilerin yurt içindeki doğrudan yatırımlarının ülkelere göre dağılımı, %

2002-2019* kümülatif			2019 Ocak-Haziran		2018 Ocak-Haziran		
1	Hollanda	15,8%	Katar	19,4%	İtalya	15,2%	
2	ABD	7,6%	İngiltere	18,7%	Avusturya	10,8%	
3	İngiltere	6,9%	Azerbaycan	17,5%	Hollanda	8,3%	
4	Avusturya	6,7%	Hollanda	7,7%	Lüksemburg	7,7%	
5	Almanya	6,2%	Almanya	6,9%	Azerbaycan	7,3%	
6	Lüksemburg	6,0%	ABD	5,5%	ABD	6,9%	
7	İspanya	6,0%	İspanya	4,4%	Danimarka	6,3%	
8	Belçika	5,5%	İsviçre	2,7%	İngiltere	5,8%	
9	Fransa	4,6%	Fransa	2,1%	Almanya	4,3%	
10	Azerbaycan	4,4%	İtalya	2,0%	Kuveyt	4,0%	
11	Yunanistan	4,3%	Belçika	1,8%	Norveç	3,8%	
12	Rusya	3,9%	Lüksemburg	1,6%	İspanya	3,0%	
13	Birleşik Arap Emirlikleri	2,7%	Kuveyt	1,5%	Katar	2,9%	
14	İtalya	2,3%	Japonya	1,2%	Tayland	2,9%	
15	İsviçre	1,7%	Mauritius	0,9%	İsviçre	2,0%	
Gelen doğrudan yatırım toplamı, milyon \$		157.943	Gelen doğrudan yatırım toplamı, milyon \$		3.100	Gelen doğrudan yatırım toplamı, milyon \$	2.912

Kaynak: TCMB, Ödemeler Dengesi İstatistikleri *Haziran 2019 itibarıyla

Not: 1)Gölgeli satırlar her üç dönemde de ilk on beşte yer alan ülkeleri temsil etmektedir. 2) Tabloda yer alan yatırımlar FDI olarak tanımlanan değeri ifade etmemektedir. FDI, Sermaye (Yatırımlar ve (eksi) Tasfiye), Net Diğer Sermaye ve Net Gayrimenkul alt kalemlerinden oluşmaktadır. Burada, TCMB tarafından açıklanan verilerin bu şekilde olması nedeniyle Sermaye kaleminin altındaki Yatırımların bölgesel dağılımına yer verilmektedir.

Doğrudan yatırımların sektörlere göre dağılımı

2002-2019 dönemini kapsayan kümülatif verilere göre **giden doğrudan yatırımların sektörlere göre dağılımı**na bakıldığında bu dönemdeki yaklaşık 45,9 milyar dolarlık yatırımın %54,2'sinin sınai sektörlerinde, %45,4'ünün hizmetler sektöründe ve %0,4'ünün de tarım sektöründe gerçekleştiği görülmektedir. Alt sektörler itibarıyla öne çıkan sektörler incelendiğinde ise aynı dönemde giden doğrudan yatırımların %27'sinin madencilik ve taşocakçılığı, %10,7'sinin ise holding şirketlerinin faaliyetleri sektörlerine yönelik olduğu dikkat çekmektedir. Finans ve sigorta faaliyetleri (%18,5) öne çıkan diğer sektörlerdendir. "Holding şirketlerinin faaliyetleri", finans ve sigorta faaliyetleri içinde en büyük paya sahip olan alt sektördür. Toplam finans ve sigorta faaliyetleri sektöründeki doğrudan yatırımın %57,8'i holding şirketlerinin faaliyetlerinden oluşmaktadır.

Giden doğrudan yatırımların sektörel dağılımına daha yakın bir dönem için bakılırsa, 2019 Ocak-Haziran dönemindeki 2 milyar dolarlık doğrudan yatırımın %67,4'ü hizmet sektöründe (bir önceki yılın aynı dönemine kıyasla 10,1 yüzde puan artış), %32,5'inin de sınai sektöründe (bir önceki yılın aynı dönemine kıyasla 10 yüzde puan azalış) gerçekleşmiştir. Alt sektörler itibarıyla bakıldığında 2 milyar dolarlık giden doğrudan yatırımın %16'sının madencilik ve taşocakçılığı sektöründe, %14,8'inin inşaat sektöründe ve %13,7'sinin mesleki, bilimsel ve teknik faaliyetler sektöründe gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Bir önceki yılın aynı dönemine bakıldığında

ise %24,2'lik pay ile holding şirketlerinin faaliyetleri sektörünün ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Tablo 4.

2002-2019 dönemini kapsayan kümülatif verilere göre **gelen doğrudan yatırımların sektörlere göre dağılımı**na bakıldığında bu dönemdeki yaklaşık 157,9 milyar dolarlık yatırımın %61,9'unun hizmetler sektöründe, %37,7'sinin sınai sektörlerde ve %0,4'ünün de tarım sektöründe gerçekleştiği görülmektedir. Alt sektörler itibarıyla öne çıkan sektörler incelendiğinde ise aynı dönemde gelen doğrudan yatırımların %25,8'ini parasal aracı kuruluşların faaliyetleri ve %11,4'ünün de elektrik, gaz, buhar ve iklimlendirme üretimi ve dağıtım sektörlerine yönelik olduğu dikkat çekmektedir. "Parasal aracı kuruluşların faaliyetleri", finans ve sigorta faaliyetleri içinde en büyük paya sahip olan alt sektördür. Toplam finans ve sigorta faaliyetleri sektörüne gelen doğrudan yatırımların %76,8'i (toplam gelen doğrudan yatırımların ise %25,8'i) parasal aracı kuruluşların faaliyetlerinden oluşmaktadır. Gelen doğrudan yatırımların sektörel dağılımına daha yakın bir dönem için bakıldığında, 2019 Ocak-Haziran dönemindeki 3,1 milyar dolarlık doğrudan yatırımın %69,7'sinin hizmet sektöründe (bir önceki yılın aynı dönemine kıyasla 12,6 yüzde puan artış), %29,8'inin de sınai sektöründe (bir önceki yılın aynı dönemine kıyasla 12,8 yüzde puan azalış) gerçekleşmiştir. Alt sektörler itibarıyla bakıldığında sırasıyla, toptan ve perakende ticaret (%18,9), kok kömürü ve rafine edilmiş petrol ürünleri imalatı (%13,5) ve holding şirketlerinin faaliyetleri (%13,2) sektörleri öne çıkmaktadır. Tablo 5.

Tablo 4:Yurt içinde yerleşik kişilerin yurt dışındaki doğrudan yatırımlarının sektörlere göre dağılımı, %

2002-2019* kümülatif		2019 Ocak-Haziran		2018 Ocak-Haziran	
İMALAT	24,9%	İMALAT	15,3%	FİNANS VE SİGORTA FAALİYETLERİ	27,0%
FİNANS VE SİGORTA FAALİYETLERİ	18,5%	FİNANS VE SİGORTA FAALİYETLERİ	13,4%	İMALAT	9,0%
1 Madencilik ve Taşocakçılığı	27,0%	Madencilik ve Taşocakçılığı	16,0%	Holding Şirketlerinin Faaliyetleri	24,2%
2 Holding Şirketlerinin Faaliyetleri	10,7%	İnşaat	14,8%	Madencilik ve Taşocakçılığı	17,8%
3 Gıda, İçecek ve Tütün Ürünleri İmalatı	9,9%	Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler	13,7%	Elektrik, Gaz, Buhar ve İklimlendirme Üretimi ve Dağıtımı	15,6%
4 Gayrimenkul Faaliyetleri	6,5%	Gayrimenkul Faaliyetleri	11,9%	Gayrimenkul Faaliyetleri	10,9%
5 Parasal Aracı Kuruluşların Faaliyetleri (Bankalar)	6,4%	Holding Şirketlerinin Faaliyetleri	9,7%	Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri	6,5%
6 Bilgi ve İletişim	4,7%	Ulaştırma ve Depolama	7,4%	Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler	3,6%
7 İnşaat	4,7%	Bilgisayarların, Elektrik-Elektronik ve Optik Ürünlerin İmalatı	4,2%	Tekstil ve Giyim Eşyaları İmalatı	3,5%
8 Ulaştırma ve Depolama	4,0%	Diğer Finansal Hizmet Faaliyetleri	3,6%	Diğer Hizmet Faaliyetleri	2,6%
9 Tekstil ve Giyim Eşyaları İmalatı	3,5%	Diğer Metalik Olmayan Mineral Ürünlerin İmalatı	2,5%	Bilgi ve İletişim	2,6%
10 Diğer Metalik Olmayan Mineral Ürünlerin İmalatı	3,1%	Gıda, İçecek ve Tütün Ürünleri İmalatı	2,1%	İnşaat	1,9%
11 Elektrik, Gaz, Buhar ve İklimlendirme Üretimi ve Dağıtımı	2,3%	Ana Metal Sanayii ve Fabrikasyon Metal Ürünleri İmalatı (Makir	2,1%	Parasal Aracı Kuruluşların Faaliyetleri (Bankalar)	1,6%
12 Toptan ve Perakende Ticaret	1,8%	Diğer Hizmet Faaliyetleri	2,0%	Ana Metal Sanayii ve Fabrikasyon Metal Ürünleri İmalatı (Makir	1,5%
13 Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri	1,8%	Tekstil ve Giyim Eşyaları İmalatı	1,9%	Diğer Finansal Hizmet Faaliyetleri	1,1%
14 Bilgisayarların, Elektrik-Elektronik ve Optik Ürünlerin İmalatı	1,6%	Bilgi ve İletişim	1,5%	Gıda, İçecek ve Tütün Ürünleri İmalatı	1,1%
15 Makina ve Teçhizat (Başka Yerde Sınıflandırılmamış) İmalatı	1,4%	Elektrik, Gaz, Buhar ve İklimlendirme Üretimi ve Dağıtımı	1,2%	Mobilya İmalatı ve Başka Yerde Sınıflandırılmamış Diğer İmalat	1,1%
Giden doğrudan yatırım toplamı, milyon \$	45.887	Giden doğrudan yatırım toplamı, milyon \$	1.975	Giden doğrudan yatırım toplamı, milyon \$	2.348

Kaynak: TCMB, Ödemeler Dengesi İstatistikleri *Haziran 2019 itibarıyla

Not: 1)Gölgeli satırlar her üç dönemde de ilk on beşte yer alan sektörleri temsil etmektedir. 2)İmalat ile finans ve sigorta faaliyetleri sektörleri alt kırımları itibarıyla sıralamaya dahil edilmiştir. 3) Tabloda yer alan yatırımlar ODI olarak tanımlanan değeri ifade etmemektedir. ODI, Sermaye (Yatırımlar ve (eksi) Tasfiye) ve Net Diğer Sermaye alt kalemlerinden oluşmaktadır. Burada, TCMB tarafından açıklanan verilerin bu şekilde olması nedeniyle Sermaye kaleminin altındaki Yatırımların sektörel dağılımına yer verilmektedir.

Tablo 5: Yurt dışında yerleşik kişilerin yurt içindeki doğrudan yatırımlarının sektörlere göre dağılımı, %

2002-2019* kümülatif		2019 Ocak-Haziran		2018 Ocak-Haziran	
FİNANS VE SİGORTA FAALİYETLERİ	33,6%	İMALAT	29,2%	FİNANS VE SİGORTA FAALİYETLERİ	25,4%
İMALAT	24,2%	FİNANS VE SİGORTA FAALİYETLERİ	24,8%	İMALAT	19,0%
1 Parasal Aracı Kuruluşların Faaliyetleri (Bankalar)	25,8%	Toptan ve Perakende Ticaret	18,9%	Elektrik, Gaz, Buhar ve İklimlendirme Üretimi ve Dağıtımı	22,4%
2 Elektrik, Gaz, Buhar ve İklimlendirme Üretimi ve Dağıtımı	11,4%	Kok Kömürü ve Rafine Edilmiş Petrol Ürünleri İmalatı	13,5%	Parasal Aracı Kuruluşların Faaliyetleri (Bankalar)	21,6%
3 Bilgi ve İletişim	8,1%	Holding Şirketlerinin Faaliyetleri	13,2%	Ulaştırma ve Depolama	12,8%
4 Toptan ve Perakende Ticaret	6,6%	İnşaat	8,3%	Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri	4,9%
5 Gıda, İçecek ve Tütün Ürünleri İmalatı	5,8%	Sigorta, Reasürans ve Emeklilik Fonları (Zorunlu Sosyal Güvenl	6,3%	Gıda, İçecek ve Tütün Ürünleri İmalatı	4,8%
6 Sigorta, Reasürans ve Emeklilik Fonları (Zorunlu Sosyal Güvenl	5,1%	Ulaştırma ve Depolama	5,7%	Toptan ve Perakende Ticaret	4,6%
7 Ulaştırma ve Depolama	4,6%	Parasal Aracı Kuruluşların Faaliyetleri (Bankalar)	5,1%	Kimyasalların, Kimyasal Ürünlerin ve Temel Eczacılık Ürünleri il	3,2%
8 Kimyasalların, Kimyasal Ürünlerin ve Temel Eczacılık Ürünleri il	3,6%	Bilgi ve İletişim	4,9%	Holding Şirketlerinin Faaliyetleri	3,0%
9 İnşaat	3,2%	Gıda, İçecek ve Tütün Ürünleri İmalatı	3,1%	Ulaşım Araçları İmalatı	3,0%
10 Kok Kömürü ve Rafine Edilmiş Petrol Ürünleri İmalatı	3,1%	Ulaşım Araçları İmalatı	3,1%	Bilgi ve İletişim	2,9%
11 Ana Metal Sanayii ve Fabrikasyon Metal Ürünleri İmalatı (Makir	2,8%	Kimyasalların, Kimyasal Ürünlerin ve Temel Eczacılık Ürünleri il	2,5%	Kağıt ve Kağıt Ürünleri İmalatı ve Kayıtlı Medyanın Basılması ve	2,6%
12 Bilgisayarların, Elektrik-Elektronik ve Optik Ürünlerin İmalatı	2,4%	İdari ve Destek Hizmet Faaliyetleri	2,2%	İnşaat	2,4%
13 Madencilik ve Taşocakçılığı	2,1%	İnsan Sağlığı ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri	2,0%	Bilgisayarların, Elektrik-Elektronik ve Optik Ürünlerin İmalatı	1,8%
14 Gayrimenkul Faaliyetleri	1,9%	Bilgisayarların, Elektrik-Elektronik ve Optik Ürünlerin İmalatı	1,5%	Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyetler	1,5%
15 Holding Şirketlerinin Faaliyetleri	1,8%	Diğer Metalik Olmayan Mineral Ürünlerin İmalatı	1,4%	Madencilik ve Taşocakçılığı	1,3%
Gelen doğrudan yatırım toplamı, milyon \$	157.943	Gelen doğrudan yatırım toplamı, milyon \$	3.100	Gelen doğrudan yatırım toplamı, milyon \$	2.912

Kaynak: TCMB, Ödemeler Dengesi İstatistikleri *Haziran 2019 itibarıyla

Not: 1)Gölgeli satırlar her üç dönemde de ilk on beşte yer alan sektörleri temsil etmektedir. 2)İmalat ile finans ve sigorta faaliyetleri sektörleri alt kırılımları itibarıyla sıralamaya dahil edilmiştir. 3) Tabloda yer alan yatırımlar FDI olarak tanımlanan değeri ifade etmemektedir. FDI, Sermaye (Yatırımlar ve (eksi) Tasfiye), Net Diğer Sermaye ve Net Gayrimenkul alt kalemlerinden oluşmaktadır. Burada, TCMB tarafından açıklanan verilerin bu şekilde olması nedeniyle Sermaye kaleminin altındaki Yatırımların sektörel dağılımına yer verilmektedir.